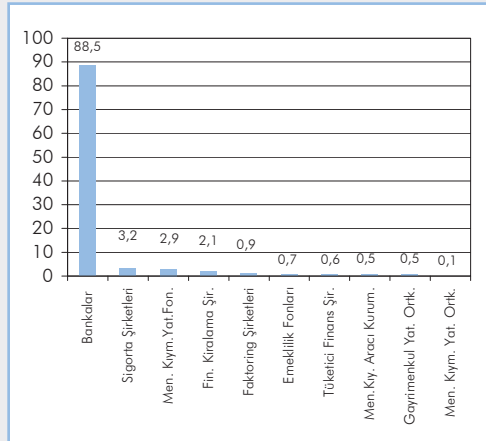

II. FİNANSAL SEKTÖRÜN GENEL YAPISI

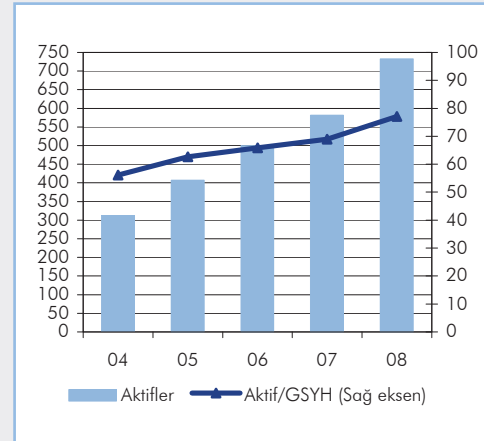
Türk finans sektörü 2008 yılında da büyümesini sürdürmüştür.

Grafik II.1.
Finansal Sektörün Bilanço Büyüklüğünün Dağılımı (%)¹

Kaynak: BDDK, TCMB, TSPAKB, SPK
(1) Aralık 2008 itibarıyla.

Grafik II.2.
Bankacılık Sektörünün Gelişimi (Milyar TL, %)

Kaynak: BDDK-TCMB, TÜİK

2008 yılı sonu itibarıyla, bir önceki yıl sonuna göre yüzde 24 büyüyen finansal sektörün aktif büyüklüğü 828 milyar TL'ye ulaşmıştır. Sektör aktiflerinin yüzde 88,5'ini bankalar oluşturmaktadır (Grafik II.1).

II.1. Bankacılık Sektörü

Ülkemizde bankacılık sektörü, mevduat bankaları, kalkınma ve yatırım bankaları ile kar payı esasına göre faaliyet gösteren katılım bankalarından oluşmaktadır.

2008 yılı sonu itibarıyla bankacılık sektöründe çalışan personel sayısı, 2007 yılı sonuna göre 14.910 kişi artarak 182.670'e ulaşmış, 2009 yılı Mart ayı itibarıyla ise yıl sonuna göre 558 kişi azalarak 182.112'ye düşmüştür.

2008 yılı sonu itibarıyla 50 olan banka sayısı, sektör aktif büyüklüğü içindeki payı binde 5 olan merkezi yurt dışında bulunan bir Banka'nın Türkiye şubesinin kendi kararıyla tasfiye sürecine girmesi sonucunda 49'a düşmüştür.

Bankacılık sektörünün toplam varlıkları, 2008 yılı sonu itibarıyla bir önceki yıl sonuna göre yüzde 14 reel artışla 733 milyar TL'ye yükselirken, ABD doları bazında Türk parasının değer kaybına paralel olarak yüzde 4 azalışla, 481 milyara düşmüştür. 2009 yılı Mart ayında ise sektörün aktif büyüklüğü bir önceki yıl sonuna göre nominal yüzde 3, reel yüzde 1,9 artarak 754 milyar TL'ye ulaşmıştır.

Türk bankacılık sektörünün bilanço büyüklüğünün GSYH'ye oranı, 2007 yılı sonunda yüzde 69 iken, 2008 yılı sonunda yüzde 77,1'e yükselmiştir (Grafik II.2).

Diğer taraftan, 2009 yılı Mart ayı itibarıyla ilk 5 bankanın yoğunlaşma oranı yüzde 60, ilk 10 bankanın yoğunlaşma oranı ise yüzde 83 olarak gerçekleşmiş ve söz konusu oranlar 2007 yılı sonuna göre bir değişiklik göstermemiştir.

Tablo II.1 Bankacılık Sektörünün Derinlik ve Aracılık Fonksiyonu Göstergeleri^{1,2}

Yıllar	Mevduat/GSYH	Kredi/GSYH	Kredi/Mevduat
2004	35,2	19,8	56,3
2005	38,8	25,3	65,3
2006	40,6	30,0	74,0
2007	42,3	35,1	82,9
09.08	44,6	39,7	89,0
2008	47,8	40,2	83,9

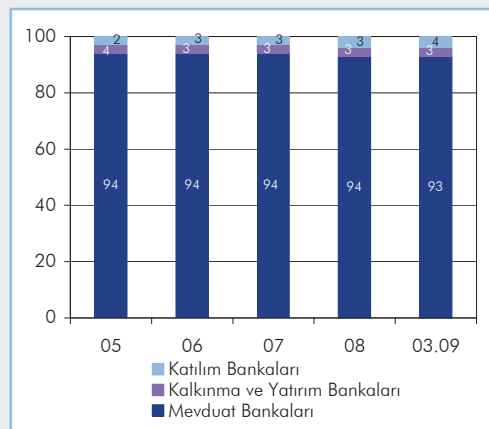
Kaynak: BDDK-TCMB, TÜİK

(1) Kredi verileri tahsili gecikmiş alacakları da içermektedir.

(2) Mevduat verileri içinde katılım fonları, kredi verileri içinde katılım bankalarının kullandıkları fonlar da yer almaktadır.

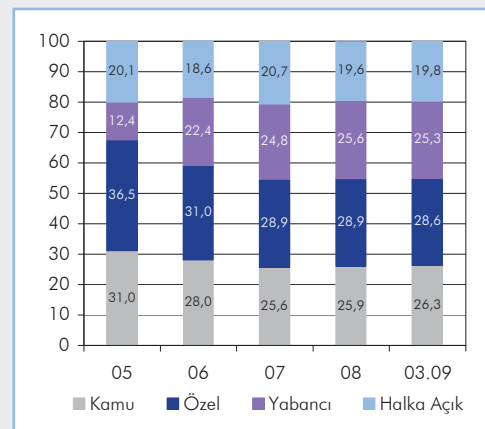
Bankacılık sektörünün derinliğini ve bankaların aracılık fonksiyonlarının gelişimini gösteren, mevduat ve kredilerin GSYH'ye oranları ile kredilerin mevduata oranı artmaya devam etmekle birlikte, kredilerdeki daralmaya bağlı olarak kredi/mevduat oranı 2008 yılının son çeyreğinde 5 puan düşüş göstermiştir.

Grafik II.3. Bankacılık Sektörü Bilanço Büyüklüğünün Grup Bazında Dağılımı (%)

Kaynak: BDDK-TCMB

Grafik II.4. Bankacılık Sektörü Aktif Toplamının Hisse Yapısına Göre Dağılımı (%)¹

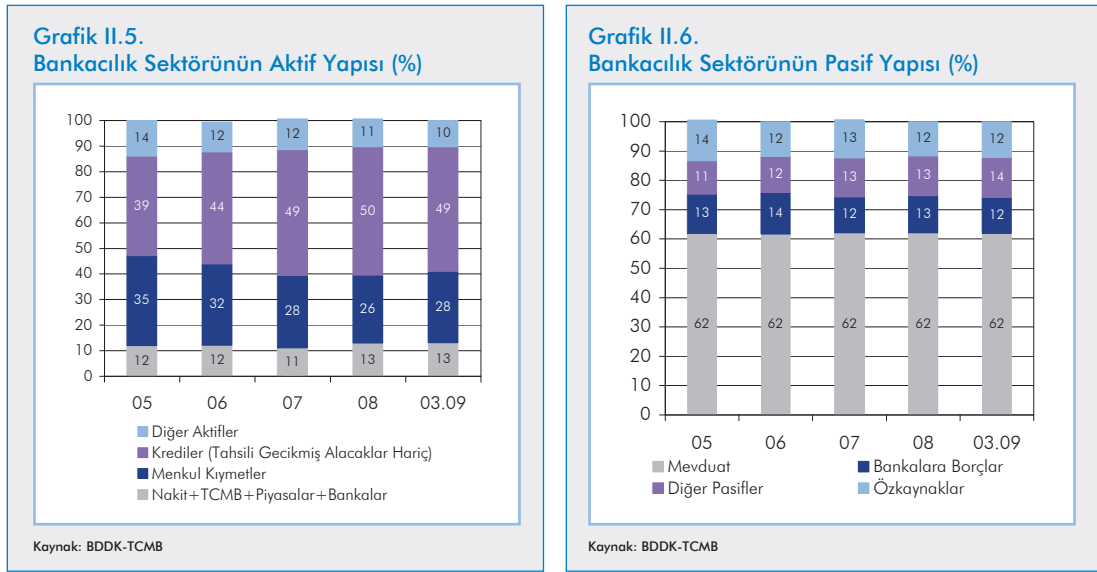

Kaynak: BDDK-TCMB

(1) Halka açık hisseler içindeki Türk ve yabancı yatırımcıların payı ayrılmamıştır.

2009 yılı Mart ayı itibarıyla Türk bankacılık sektöründe faaliyet gösteren 49 bankanın 32'si mevduat bankası, 13'ü kalkınma ve yatırım bankası, 4'ü ise katılım bankasıdır. Türk bankacılık sektörü mevduat bankacılığı ağırlıklıdır (Grafik II.3).

Ödenmiş sermayedeki payları esas alındığında, 2008 yılı sonunda yüzde 25,6 olan yabancı hissedarların aktif büyüklüğü içindeki payı, 2009 yılı Mart ayı itibarıyla yüzde 25,3 olarak gerçekleşmiştir (Grafik II.4). Öte yandan, Merkezi Kayıt Kuruluşu verilerine göre, yüzde 16 olan halka açık paylar içindeki yabancı payları da eklendiğinde bankacılık sektöründeki yabancı payı yüzde 41,3'e ulaşmaktadır.

Aktifler içinde en büyük paya sahip olan kredilerin payı 2009 yılı Mart ayında bir önceki yıl sonuna göre 1 puan, 2008 yılı Eylül ayına göre 4 puan azalırken, menkul kıymetlerin payı 2 puan artarak yüzde 28 seviyesine ulaşmıştır (Grafik II.5).

2009 yılı Mart ayı itibarıyla toplam kaynaklar içinde en büyük paya sahip olan mevduatların payı bir önceki yıl sonuna göre değişmezken, bankalara borçların payı 1 puan azalarak yüzde 12'ye düşmüş, diğer pasiflerin payı ise 1 puan yükselerek yüzde 14 olarak gerçekleşmiştir (Grafik II.6).

II.2. Bankacılık Sektörü Kârlılık ve Sermaye Yeterliliği

II.2.1. Kârlılık^{5,6}

2008 yılı sonu itibarıyla sektörün net kârı, küresel krizin yılın son çeyreğinde ülkemize yansımaya da bağlı olarak, bir önceki yıl sonuna göre yüzde 10,8 gerileyerek 12,7 milyar Türk Lirası olarak gerçekleşmiştir.

⁵ Çalışma esasları farklılık gösterdiğinden bu bölümde yapılan değerlendirmeler katılım bankaları hariç tutularak yapılmıştır.

⁶ TMSF bünyesindeki banka dahil edilmemiştir.

Tablo II.2 Net Kâr ve Bileşenlerinin Gelişimi (Milyon TL)

	2007	2008	Değişim (%)
I. Faaliyet Geliri (A+B)	38.586	43.030	11,5
A- Net Faiz Geliri	25.007	29.635	18,5
B- Faiz Dışı Gelirler ¹	13.579	13.395	-1,4
II. Faiz Dışı Giderler (C+D)	22.248	28.355	27,4
C- Kredi ve Diğer Alacaklar Karşılığı	5.467	8.172	49,5
D- Diğer Faaliyet Giderleri	16.782	20.183	20,3
III. Net Faaliyet Kârı (I-II)	16.338	14.675	-10,2
IV. Diğer Gelirler ²	1.093	1.041	-4,7
V. Vergi Karşılığı	3.203	3.022	-5,7
VI. Net Kâr (III+IV-V)	14.227	12.695	-10,8

Kaynak: BDDK-TCMB

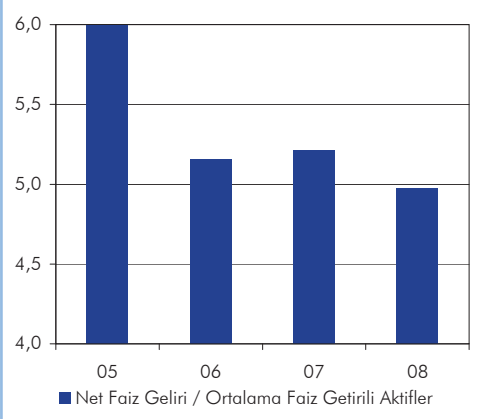
(1) Faiz Dışı Gelirler = Net Ücret ve Komisyon Gelirleri (Bankacılık Hizmet Gelirleri dahildir) + Temettü Gelirleri + Net Ticari Kâr (Zarar) + Diğer Faaliyet Gelirleri
(2) Diğer Gelirler = Temettü Hariç Alınan Kâr Payları + Olağanüstü Gelir (Gider)

2008 yılı sonunda, net faiz geliri ile net ücret ve komisyon gelirlerinden kaynaklanmak üzere, faaliyet gelirlerinin yüzde 11,5 oranında artmasına karşın, faiz dışı giderlerin yüzde 27,4 oranında artması, bankacılık sektörünün kârını azaltmıştır. Faiz dışı gelirlere görülen azalışta, kambiyo kârının zarara dönüşmesi etkili olmuş ve geçen dönemde elde edilen aktif satışı kaynaklı gelirlerin bu dönemde aynı düzeyde gerçekleşmemesi rol oynamıştır (Tablo II.2).

2008 yılı son çeyreğinde, küresel krizin olumsuz etkilerinin ülkemize yansımaya başlaması ve ekonomik aktivitenin yavaşlaması nedeniyle tahsili gecikmiş alacakların önemli oranda artması sonucu, takipteki alacaklar provizyonundaki yüzde 84,1'lik artış ile personel giderleri ve diğer faiz dışı giderler başta olmak üzere işletme giderlerindeki artış, faiz dışı giderleri yukarı çeken unsurlardır. Tahsili gecikmiş alacaklardaki artışın 2009 yılında da süreceği ve kârlılık üzerinde olumsuz etkisinin devam edeceği düşünülmektedir.

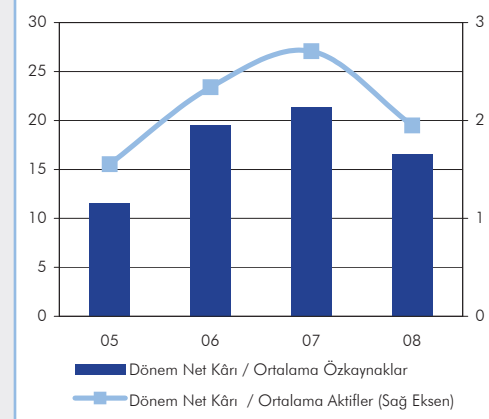
Türkiye Muhasebe Standartları Kurulunca 1 Temmuz 2008 tarihinden itibaren geçerli olmak üzere gerçeğe uygun değer farkı kâr veya zarara yansıtılan ve satılmaya hazır finansal varlık olarak sınıflandırılan finansal varlıkların yeniden sınıflandırılmasına imkan verecek değişiklikler yapılmıştır. Bu değişikliklerle, finansal dalgalanmanın kârlılık üzerindeki olası olumsuz etkilerinin sınırlandırılması amaçlanmıştır. Ancak, küresel krizin ülkemize yansımaya başladığı 2008 yılı Eylül ayından itibaren DİBS faiz oranları önemli oranda yükseldiyse de, Kasım ayından itibaren Bankamız politika faiz oranlarındaki indirime paralel olarak düşmüştür. Dolayısıyla, faizlerin arttığı ortamda yeniden sınıflandırmanın getirdiği avantaj, faizlerin düştüğü dönemde ortadan kalkmıştır.

Grafik II.7.
Net Faiz Marjı (%)

Kaynak: BDDK-TCMB

Grafik II.8.
Aktif ve Özkaynak Kârlılığı (%)

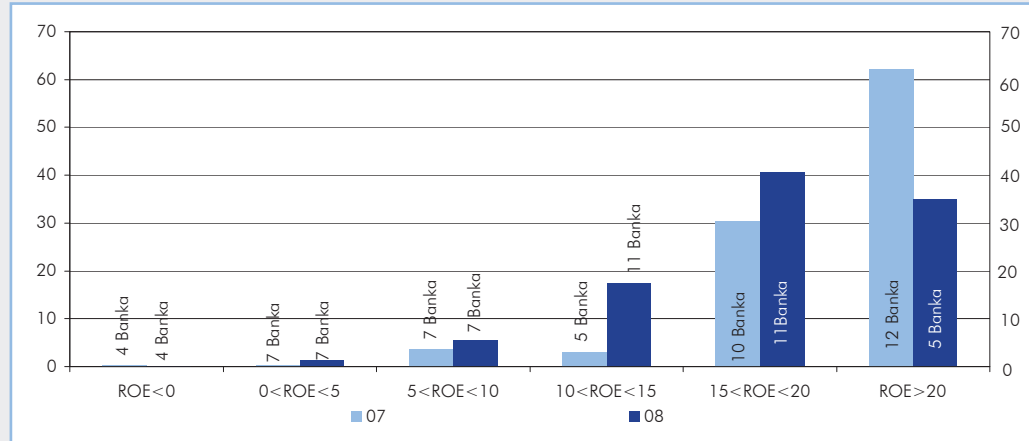

Kaynak: BDDK-TCMB

Net faiz gelirinin ortalama faiz getirili aktiflere oranı 2007 yılı sonunda yüzde 5,2 olarak gerçekleşirken, 2008 yılı sonunda yüzde 5'e gerilemiştir (Grafik II.7).

2008 yılı sonu itibarıyla, bankacılık sektörünün aktif kârlılığı yüzde 1,9 ve özkaynak kârlılığı yüzde 16,5 olarak gerçekleşmiştir. Artış eğiliminde olan aktif kârlılığı ve özkaynak kârlılığı 2008 yılında düşüş göstermiştir (Grafik II.8).

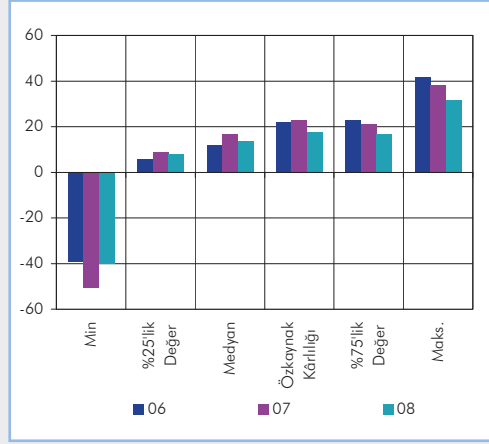
Grafik II.9.
Bankaların Özkaynak Kârlılıklarına Göre Aktif Payları (%)

Kaynak: BDDK-TCMB

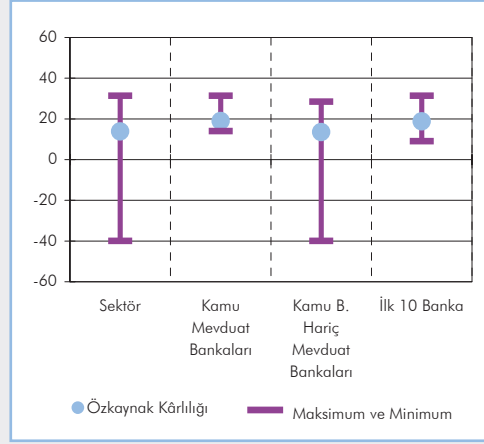
2008 yılı sonunda, özkaynak kârlılığı yüzde 15'in üzerinde kalan bankaların sayısı 22'den 16'ya, toplam aktifler içindeki payları ise yüzde 92,6'dan yüzde 75,5'e gerilemiştir. Zarar açıklayan banka sayısında ise bir değişiklik görülmektedir (Grafik II.9).

Grafik II.10.
Mevduat Bankalarının Öz kaynak Kârlılığının Dağılımı (%)

Kaynak: BDDK-TCMB

Grafik II.11.
Öz kaynak Kârlılığı: Maksimum ve Minimum (Aralık 2008) (%)

Kaynak: BDDK-TCMB

Sektöre paralel olarak mevduat bankalarının öz kaynak kârlılığı 2008 yılı sonunda azalmıştır. 2008 yılı sonunda mevduat bankalarının yüzde 75'inin öz kaynak kârlılığının yüzde 16,4 değerinin altında ve azalış eğiliminde olduğu görülmektedir (Grafik II.10). Öz kaynak kârlılığı yüzde 16,4'ün üzerinde kalan mevduat bankalarının sektörün aktif büyüklüğü içindeki payı ise yüzde 44,5'dir.

2008 yılı sonunda, kamu mevduat bankaları ve aktif büyüklüğü açısından ilk 10 bankanın öz kaynak kârlılığı farklılığının düşük olduğu görülmektedir. Kamu bankaları hariç mevduat bankalarında bu farklılığın daha yüksek olmasında ise küçük ölçekli bankalar etkili olmaktadır (Grafik II.11).

2008 yılı sonu itibarıyla kârlılık performansı gerileyen sektörün 2009 yılının ilk üç ayındaki net kârı ise bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 32,4 artarak, 5 milyar TL olarak gerçekleşmiştir (Tablo II.3).

Tablo II.3 Net Kâr ve Bileşenlerinin Gelişimi (Milyon TL)

	03.08	03.09	Değişim (%)
I. Faaliyet Geliri (A+B)	10.886	14.198	30,4
A- Net Faiz Geliri	7.297	9.503	30,2
B- Faiz Dışı Gelirler ¹	3.589	4.695	30,8
II. Faiz Dışı Giderler (C+D)	6.704	8.439	25,9
C- Kredi ve Diğer Alacaklar Karşılığı	2.179	3.562	63,5
D- Diğer Faaliyet Giderleri	4.525	4.877	7,8
III. Net Faaliyet Kârı (I-II)	4.182	5.759	37,7
IV. Diğer Gelirler ²	522	388	-24,5
V. Vergi Karşılığı	931	1.151	22,6
VI. Net Kâr (III+IV-V)	3.774	4.996	32,4

Kaynak: BDDK-TCMB

(1) Faiz Dışı Gelirler = Net Ücret ve Komisyon Gelirleri (Bankacılık Hizmet Gelirleri dahildir) + Temettü Gelirleri + Net Ticari Kâr (Zarar) + Diğer Faaliyet Gelirleri

(2) Diğer Gelirler = Temettü Hariç Alınan Kâr Payları + Olağanüstü Gelir (Gider)

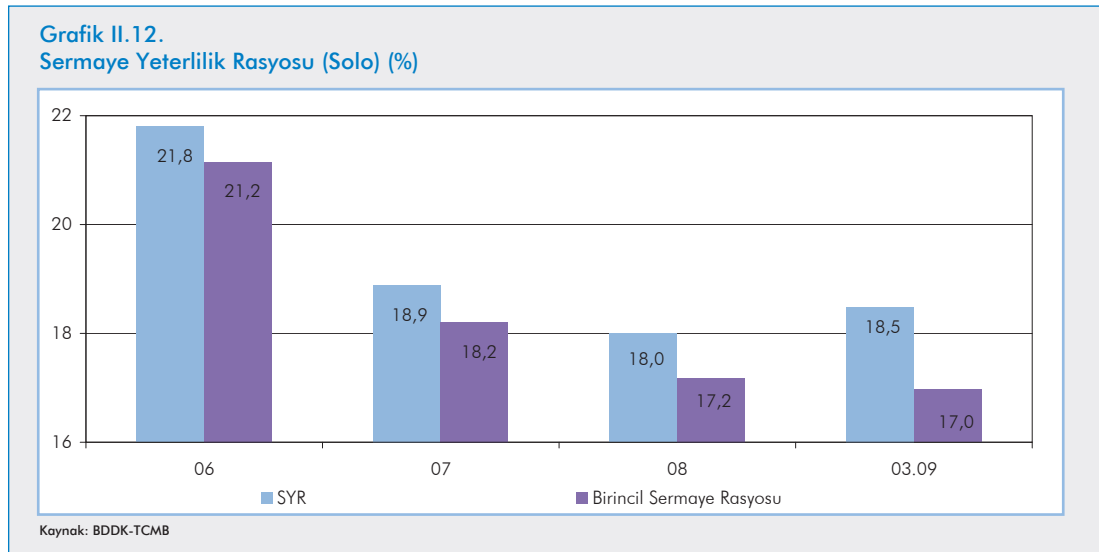
2009 yılının ilk çeyreğinde, bankacılık sektörünün kârındaki artışta, faaliyet gelirleri etkili olmuştur. Faaliyet gelirlerini artıran en önemli unsur net faiz gelidir. 2008 yılı sonunda yüzde

5 olan net faiz gelirin faiz getirili aktiflere oranı yüzde 5,8'e yükselmiştir. Bu hızlı yükselişte, Bankamız politika faiz oranlarındaki indirimlerin etkisiyle mevduat faizlerinin kredi faizlerine göre daha hızlı düşmesi sonucu fonlama maliyetinin aşağı yönlü hareketi etkili olmuştur. Ayrıca, net ticari zararın kâra dönüşmesinin etkisiyle faiz dışı gelirlere de bir yükseliş görülmektedir. Net ticari kârdaki artış, menkul kıymet alım satımından kaynaklanan kârlar ile kambiyo zararlarındaki azalıştan kaynaklanmaktadır. Bu dönemde görülen diğer önemli bir değişim ise kredi ve diğer alacaklar karşılığındaki yüzde 63,5'lik artıştır. Tahsili gecikmiş alacaklardaki yukarı yönlü hareketin 2009 yılının kalanında da kârlılığı olumsuz etkilemeyi sürdüreceği düşünülmektedir.

Sektörün kârlılık rasyoları incelendiğinde, aktif kârlılığı, 2008 yılı Mart ayında yüzde 2,5 ve yıl sonunda yüzde 1,9 iken, Mart 2009'da yüzde 2,8'e, özkaynak kârlılığı ise aynı dönemler itibarıyla sırasıyla yüzde 20,7 ve yüzde 16,5 iken, yüzde 22,9'a yükselmiştir.

II.2.2.Sermaye Yeterliliği

Özkaynakların kredi, piyasa ve operasyonel riske esas tutar toplamına oranını gösteren sermaye yeterliliği rasyosunun (SYR) solo bazda gelişimi ele alındığında, incelenen tüm dönemlerde, yasal sınır olan yüzde 8'in ve hedef rasyo olan yüzde 12'nin üzerinde olduğu görülmektedir.

Bankacılık sektörünün SYR'si, 2008 yılı sonunda bir önceki yıl sonuna göre 0,9 puan azalarak yüzde 18'e gerilemiştir (Grafik II.12). Bu düşüşte, özellikle kredilerdeki artışın yanı sıra 2008 yılında uygulamaya giren geçici ve kesin teminat mektupları ile akreditiflerin risk ağırlığının değişmesi etkili olmuştur. Diğer taraftan, menkul değerler değer artış fonu ve kârlılık performansındaki gerileme özkaynakları olumsuz etkileyen unsurlardır.

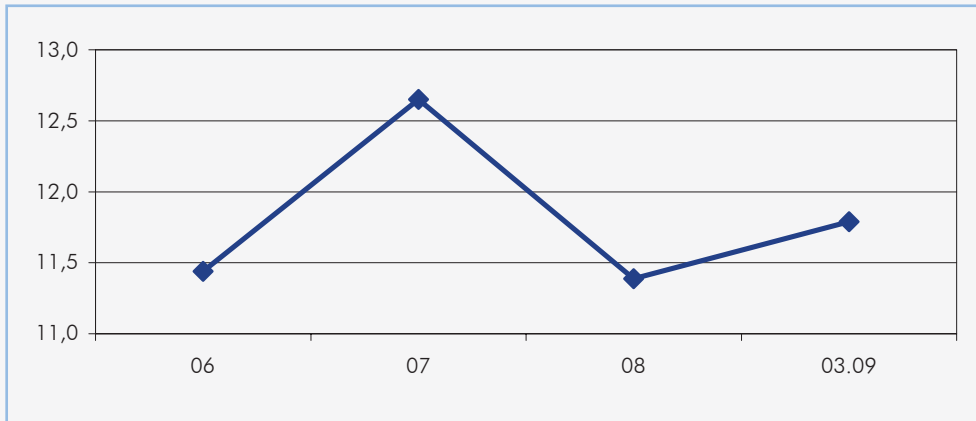
2009 yılı Mart ayında yıl sonuna göre, operasyonel riske esas tutardaki artışa karşın, krediler azalırken, risk ağırlığı sıfır olan menkul kıymetler portföyünün artması, risk ağırlıklı aktiflerdeki artışı sınırlandırmış, bankaların kârlılık performanslarının yüksek olması ise özkaynakları olumlu etkilemiştir. Bunun sonucunda 2009 yılı Mart ayında sektörün SYR'si yüzde 18,5'e yükselmiştir.

2008 yılı sonunda, ana sermayenin kredi, piyasa ve operasyonel riske esas tutar toplamına oranından oluşan birincil sermaye rasyosu da benzer bir eğilim göstermiştir (Grafik

II.12). 2009 yılı Mart ayında ise birincil sermaye rasyosu 2008 yılı sonuna göre 0,2 puan azalarak yüzde 17 olarak gerçekleşmiştir. Bu düşüşte, 1 Kasım 2006 tarih ve 26333 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Bankaların Özkaynaklarına İlişkin Yönetmeliğin geçici 1. maddesi uyarınca toplam sermayeden indirilen bazı kalemlerin, 1 Ocak 2009 tarihinden itibaren ana sermayeden indirilmeye başlaması etkili olmuştur.

Kutu 12. Maddi Özkaynaklar

Grafik 1. Maddi Özkaynakların Maddi Aktiflere Oranı (%)^{1,2}

Kaynak: BDDK-TCMB

(1) Maddi Özkaynaklar= Özkaynaklar – Maddi Olmayan Duran Varlıklar – İmtiyazlı Hisse Senetleri

(2) Maddi Aktifler= Toplam Aktifler – Maddi Olmayan Duran Varlıklar

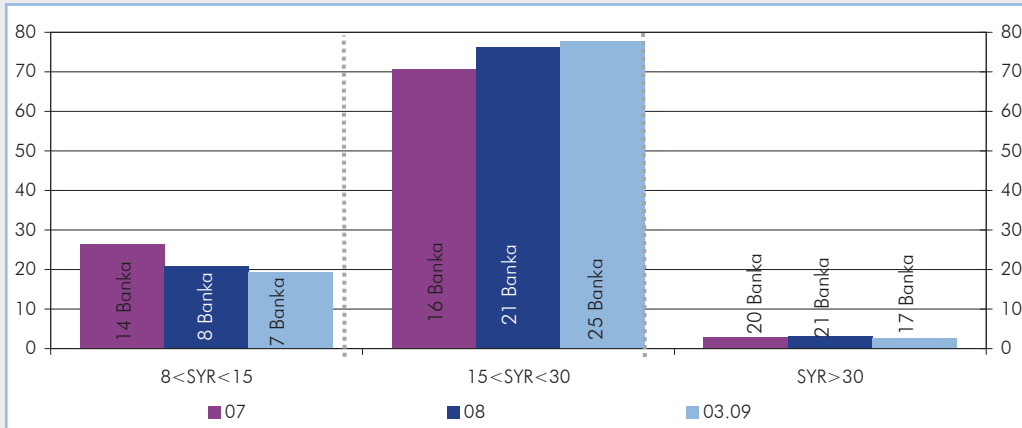
Son zamanlarda gündemde olan diğer bir sermaye tanımlaması maddi özkaynaklardır (Tangible Common Equity). Bir bankanın mali bünyesinin bozulması halinde maddi olmayan duran varlıkların değeri önemli ölçüde düşebileceğinden, bu kaynakların olası zararları karşılama kapasitesinin düşük olacağı, dolayısıyla bu tutarların özkaynaklardan düşülmesi gerektiği tartışılmaktadır.

Bir bankanın iflas etmesi durumunda, imtiyazlı hisse sahipleri diğer alacaklılardan sonra, ancak adi hisse sahiplerinden önce alacaklarını alma hakkına sahiptirler. Ayrıca, imtiyazlı hisse sahipleri, genellikle faiz ödemesi gibi önceden belirlenen oranlarda temettü alma hakkına ve önceden belirlenen bir tarihte hisselerini şirket/bankaya geri satma hakkına sahiptirler. Bu sebeplerden dolayı, imtiyazlı hisse senetleri adi hisse senetlerine göre daha zayıf bir kaynak olup, zararları karşılama kapasiteleri daha düşüktür. Bu yüzden, bankaların ana sermayeleri içinde ağırlıklı olarak adi hisse senetlerinin bulunması, imtiyazlı hisse senetlerine ise fazla bağımlı kalınmaması gerektiği ifade edilmektedir. Dolayısıyla, toplam özkaynak tutarından maddi olmayan duran varlıkların ve imtiyazlı hisse senetlerinin çıkarılması sonucu elde edilen maddi özkaynakların, bankaların olası kayıplar karşısında dayanıklılıklarını sermaye yeterliliği veya birincil sermaye rasyolarına göre daha iyi gösterdiği belirtilmektedir.

Özellikle gelişmiş ülkelerde, bankaların özkaynakları içinde imtiyazlı hisse senetleri yüksek yer tutmakta ve adi hisse senetlerine göre zarar karşılama kapasiteleri daha düşük olduğundan, uluslararası raporlarda söz konusu maddi özkaynak hesaplamasına yer verilmektedir. Morgan Stanley’in Türk bankalarına ilişkin 27 Mart 2009 tarihli raporunda, Avrupa bankalarının maddi özkaynaklarının maddi aktiflere oranının yüzde 2 ve yüzde 4 arasında gerçekleştiği

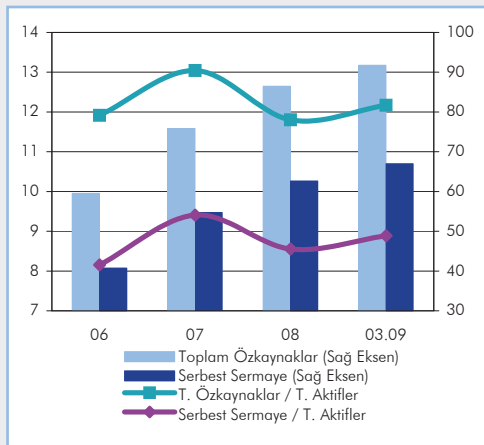
belirtilmektedir. Ülkemiz bankacılık sektöründe imtiyazlı hisse senedinin özkaynaklar içindeki payı yüzde 0,2 ve maddi olmayan duran varlıkların da toplam aktifler içindeki payı yüzde 0,4 gibi çok sınırlı olduğundan gerek maddi özkaynak tutarı ve gerekse maddi özkaynakların maddi aktiflere oranı yüksek gerçekleşmektedir. Maddi özkaynakların maddi aktiflere oranı 2007 yılı sonunda yüzde 12,7'den 2008 yılı sonunda yüzde 11,4'e gerilemiş, 2009 yılı Mart ayında ise sınırlı bir artış göstererek yüzde 11,8 olarak gerçekleşmiştir (Grafik 1).

Grafik II.13.
Bankaların Sermaye Yeterliliği Rasyolarına Göre Aktif Payları (%)

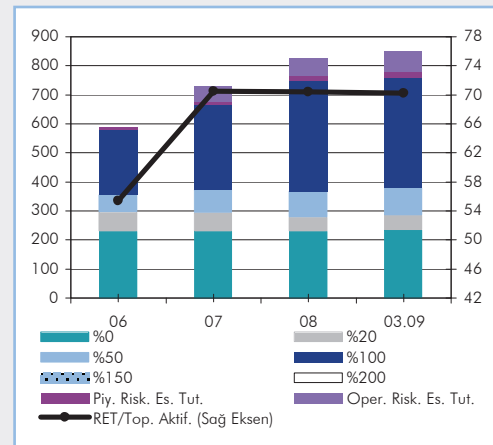

2007 yılı sonunda sektör içindeki aktif payı yüzde 73,6 olan 36 bankanın SYR'si yüzde 15'in üzerinde iken, 2008 yılı sonunda aktif payı yüzde 79,2 olan 42 bankanın SYR'si yüzde 15'in üzerinde gerçekleşmiştir. 2009 yılı Mart ayında ise aktif payı yüzde 80,6 olan 42 bankanın SYR'si yüzde 15'in üzerinde gerçekleşmiştir (Grafik II.13).

Grafik II.14.
Sektörün Serbest Sermaye Gelişimi
(%, Milyar TL)

Grafik II.15.
Riske Esas Tutarların Dağılımı
(Milyar TL, %)

Serbest sermayenin toplam aktiflere oranı ve toplam özkaynakların toplam aktiflere oranı, 2008 yılı sonunda gerilemiştir. Bu azalışta, menkul değerler değer artış fonu ve kârlılık performansındaki gerileme nedeniyle özkaynakların ve serbest sermayenin artış hızının, aktif artış hızının gerisinde kalması etkili olmuştur. 2009 yılı Mart ayında ise 2008 yıl sonuna göre her iki rasyonun da arttığı görülmektedir (Grafik II.14). Her iki rasyodaki yükselişte de özkaynaklardaki artış etkili olmuştur.

Kredi, piyasa ve operasyonel riske esas tutar toplamının toplam aktiflere oranı, 2007 yılı sonunda yüzde 70,5 iken, 2008 yılı sonunda aynı seviyesini korumuş, 2009 yılı Mart ayında ise yüzde 70,3'e gerilemiştir (Grafik II.15).

Küresel krizin olumsuz etkilerine rağmen, Türk bankacılık sektörünün SYR'si yüksek seviyesini korumakta ve halen birçok gelişmiş ve gelişmekte olan ülke bankacılık sektörlerinin SYR'sinden yüksek gerçekleşmektedir. Bu durum, Türk bankacılık sektörünün kredi kullandırma açısından bir sorununun olmadığını ve bankaların ihtiyatlı davranarak güçlü sermaye yapılarını koruduklarını göstermektedir.